

581.527 7(477. 85)

КОРОТКИЙ АНАЛІЗ АДВЕНТИВНОЇ ФЛОРИ МІСТА ЧЕРНІВЦІ

Хлисту Н. Я.

Господарська діяльність людини в значній мірі визначає сучасні тенденції розвитку флори. Інтенсивний розвиток промисловості у ХХ столітті супроводжувався не менш інтенсивними процесами урбанізації, при цьому стихійно формувалася флора та фауна міст. В результаті цього сучасна флора міст може служити мікромоделлю процесу синантропізації флори, який спостерігається в усьому світі. Тобто, з одного боку, спостерігається випадання аборигенних видів і зменшення біорізноманіття, а з другого боку- збільшення вмісту антропофільних видів та широке вторгнення і натуралізація зайшлих. Виникла реальна небезпека, що така урбанофлора може стати джерелом розповсюдження шкідливих карантинних бур'янів, небезпечних для сільського господарства та здоров'я людини. Тому актуальною проблемою є детальне вивчення рослинності міст з метою регуляції та попередження негативних змін. Дослідження флори міст невіддільно пов'язане з вивченням адвентів.

Проблеми розповсюдження адвентивних видів розглядаються у таких напрямках : екологія окремих видів та історія їх поширення, вивчення процесів видоутворення, особливості натуралізації, дослідження карантинних видів та бур'янів з метою контролю за їх розповсюдженням [2].

В українських ботаніків є багато напрацювань у цій галузі. Це дослідження Протопопової В.В. (1973,1991). Мойсієнка І.І. (1999), Мосякіна С.Л. (1991), Васильєвої-Немерцалової Т.В. (1996), Тохтаря В.К.(1993), Бурди Р.І. (1998) та інших [1; 3; 6; 7; 8; 9; 10; 11].

Метою наших досліджень (проведених нами у 1999 – 2002 роках) було виявлення адвентивних видів у трав'янистому рослинному покриві міста Чернівці. Знахідки фіксувались гербарієм. При обробці зібраного матеріалу використовували загальноприйняті методики та визначники [4; 5].

У своїх дослідженнях ми користувалися класифікацією адвентивної флори В.В.Протопопової [10,11] .

Аналіз показує (таблиця), що на теперішній час у рослинному покриві міста Чернівці проростає 68 адвентивних рослин, що об'єднані у 57 родів, 27 родин, 20 порядків, 7 підкласів, 2 класи і 1 відділ [8]. Причому 56 видів є епекофітами,

Адвентивна флора міста Чернівці

Назва виду та ступінь натуралізації	Походження та поділ за часом проникнення
1. <i>Amaranthus retroflexus</i> L., епекофіт	Кенофіт північноамериканського походж.
2. <i>Amaranthus paniculatus</i> L., епекофіт	Кенофіт північноамериканського походж.
3. <i>Conium maculatum</i> L., епекофіт	Археофіт середземноморсько-ірано-туранського походж.
4. <i>Yinca minor</i> L., ефемерофіт	Кенофіт середземноморського походж.
5. <i>Ambrosia artemisiifolia</i> L., епекофіт	Кенофіт північноамериканського походж.
6. <i>Artemisia absintium</i> L., епекофіт	Археофіт ірано-туранського походж.
7. <i>Artemisia annua</i> L., епекофіт	Кенофіт східноазіатського походж.
8. <i>Calendula officinalis</i> L.	Кенофіт середземноморського походж.
9. <i>Chamomilla suaveolens</i> (Pursh) Rudb., епекофіт	Кенофіт північноамериканського та східно-азіатського походж.
10. <i>Chamomilla recutita</i> (L.) Rauchert епекофіт	Археофіт західноєвропейського походж.
11. <i>Cichorium intybus</i> L., епекофіт	Археофіт середземноморсько-ірано-туранського походж.
12. <i>Cyclachaena xanthiifolia</i> (Nutt.) Fresen., епекофіт	Кенофіт північноамериканського походж.
13. <i>Erigeron Canadensis</i> L., епекофіт	Кенофіт північноамериканського походж.
14. <i>Galinsoga parviflora</i> Cav., епекофіт	Кенофіт південноамериканського походж.
15. <i>Galinsoga ciliata</i> (Rafin) Blake, епекофіт	Кенофіт південноамериканського походж.
16. <i>Helianthus subcanescens</i> (A.Gray) E.E. Wats., ергазіофіт	Кенофіт північноамериканського походж.
17. <i>Lactuca serriola</i> Torner., епекофіт	Археофіт середземноморськоірано-туранського походж.
18. <i>Matricaria perforata</i> Merat., епекофіт	Археофіт передньоазіатського походж.
19. <i>Senecio vulgaris</i> L., епекофіт	Археофіт азіатського походж.
20. <i>Solidago canadensis</i> L., епекофіт	Кенофіт північноамериканського походж.
21. <i>Sonchus oleraceus</i> L., епекофіт	Археофіт середземноморського походж.
22. <i>Stenactis annua</i> Nees., агріофіт	Кенофіт північноамериканського походж.
23. <i>Xanthium strumarium</i> L., епекофіт	Археофіт іранотуранського походж.
24. <i>Impatiens glandulifera</i> Royle, ергазіофіт	Кенофіт південно-східноазіатського походж.

Продовження таблиці 1

Назва виду та ступінь натуралізації	Походження та поділ за часом проникнення
26. <i>Anchusa officinalis</i> L., епекофіт	Археофіт середземноморського походж.
27. <i>Cynoglossum officinale</i> L., епекофіт	Археофіт середземноморського походж.
28. <i>Myosotis arvensis</i> (L.) Hill., епекофіт	Археофіт середземноморсько-ірано-туранського походж.
29. <i>Armoracia rusticana</i> Gaethh., Mey et Scherb., ергазіофіт	Кенофіт ірано-туранського походж.
30. <i>Bunias orientalis</i> L., епекофіт	Кенофіт східносередземноморського походж.
31. <i>Capsella bursa-pastoris</i> (L.) Medik., епекофіт	Археофіт невідомого походж.
32. <i>Cardaria draba</i> (L.) Desv., епекофіт	Кенофіт південноєвропейського і азійського походж.
33. <i>Descurainia sophia</i> (L.) Webb ex Prantl., епекофіт	Археофіт ірано-туранського походж.
34. <i>Diplotaxis muralis</i> (L.) DC., епекофіт	Кенофіт південноєвропейського походж.
35. <i>Lepidium campestre</i> (L.) R.Br., епекофіт	Археофіт середземноморського походж.
36. <i>Raphanus candidus</i> Worosch., епекофіт	Кенофіт гібридогенного походж.
37. <i>Sinaris alba</i> L., епекофіт	Археофіт середземноморського походж.
38. <i>Sinaris arvensis</i> L., епекофіт	Археофіт середземноатлантично-європейського походж.
39. <i>Sisymbrium officinale</i> (L.) Scop., епекофіт	Археофіт середземноморського походж.
40. <i>Thlaspi arvense</i> L., епекофіт	Археофіт ірано-туранського походж.
41. <i>Saponaria officinalis</i> L., ергазіофіт	Кенофіт середземноморського походж.
42. <i>Chenopodium ficifolium</i> L., епекофіт	Археофіт середземноморського походж.
43. <i>Chenopodium polyspermum</i> L., епекофіт	Археофіт невідомого походж.
44. <i>Chenopodium botrys</i> L., епекофіт	Кенофіт середземноморсько-ірано-туранського походж.
45. <i>Chenopodium hybridum</i> L., епекофіт	Археофіт середземноморського походж.
46. <i>Echinocystis lobata</i> (Michx.) Torr. Et Gray., агріофіт	Кенофіт північно-американського походж.

Продовження таблиці 1

Назва виду та ступінь натуралізації	Походження та поділ за часом проникнення
47. <i>Medicago sativa</i> L., епекофіт	Кенофіт передньоазіатського походж.
48. <i>Fumaria officinalis</i> L., епекофіт	Археофіт середземноморського походж.
49. <i>Euphorbia peplus</i> L., епекофіт	Археофіт середземноморського походж.
50. <i>Lamium album</i> L., епекофіт	Археофіт ірано-туранського походж.
51. <i>Lamium purpureum</i> L., епекофіт	Археофіт середземноморського походж.
52. <i>Marrubium vulgare</i> L., епекофіт	Археофіт середземноморсько-ірано-туранського походж.
53. <i>Malva neglecta</i> Wallr., епекофіт	Археофіт ірано-туранського походж.
54. <i>Oenothera biennis</i> L., агріофіт	Кенофіт північноамериканського походж.
55. <i>Papaver rhoeas</i> L., епекофіт	Археофіт середземноморсько-ірано-туранського походж.
56. <i>Poligonum convolvulus</i> L., епекофіт	Археофіт азіатського походж.
57. <i>Poligonum sachalinense</i> Fr. Schmidt, епекофіт	Кенофіт азіатського походж.
58. <i>Anagallis arvensis</i> L., епекофіт	Археофіт середземноморсько-ірано-туранського походж.
59. <i>Consolida regalis</i> S.F.Gray, епекофіт	Археофіт середземноморсько-ірано-туранського походж.
60. <i>Reseda lutea</i> L., епекофіт	Кенофіт середземноморського походж.
61. <i>Duchesnea indica</i> (Andr.)Focke, ергазіофіт	Кенофіт східноазіатського походж.
62. <i>Veronica persica</i> Poir, епекофіт	Кенофіт південно-західноазіатського походж.
63. <i>Hyoscyamus niger</i> L., епекофіт	Кенофіт середземноморсько-ірано-туранського походж.
64. <i>Solanum nigrum</i> L., епекофіт	Археофіт південноєвропейського походж.
65. <i>Urtica urens</i> L., епекофіт	Археофіт середземноморського походж.
66. <i>Viola arvensis</i> Murr., епекофіт	Археофіт середземноморського походж.
67. <i>Avena sativa</i> L., ергазіофіт	Кенофіт південноєвропейського походж.
68. <i>Echinochloa crusgalli</i> (L.) Nevski., епекофіт	Археофіт азіатського походж.

1 вид-ефемерофіт, 7- ергазіофітів і 4 види є агріофітами. 36 адвентивних види занесені у рослинний покрив до кінця XVI століття тобто є археофітами, 32- кенофіти. 13 видів - вихідці із Північної та Південної Америки, 36 адвентивних видів мають середземноморське, ірано-туранське або середземноморсько-ірано-туранське походження.

Із проведених досліджень можна зробити наступні висновки:

- Перевага епекофітів над іншими групами підтверджує дослідження Протопопової В.В. і характерна для всієї адвентивної флори України;
- Кліматичні умови міста Чернівці є сприятливими для проростання адвентивних видів, що мають середземноморське, ірано-туранське, середземноморсько-ірано-туранське або американське походження;
- За ознакою поширення плодів та насіння 30 видів (44%) із 68 є поліхорами, а 19 видів (28 %) розповсюджується як за допомогою діяльності людини, так і за допомогою інших абіотичних та біотичних факторів;
- Наявність у рослинному покриві міста карантинного бур'яну *Ambrosia artemisiifolia* L. вимагає постійного контролю за станом популяцій;
- Подальші спостереження допоможуть прогнозувати розповсюдження адвентів.

Список використаної літератури

1. Бурда Р.І., Тохтар В.К. Загроза біологічного забруднення довкілля України північноамериканськими видами // Укр.ботан.журн. – 1998. – Т.55. – № 2. – С.127 – 132.
2. Бурда Р.І., Протопопова В.В., Тохтар В.Кю, Шевера М.В. Хроніка. Міжнародний форум з екологічних проблем фітоінвазій // Укр.ботан.журн. – 1999. – Т.56. – № 1. – С.112 – 114.
3. Васильєва-Немерцалова Т.В. Синантропна флора припортових міст північно-західного Причорномор'я і шляхи її розвитку. – К.: Авт.,1996. – 21 с.
4. Визначник рослин УРСР. За ред. Клокова В.М. – К.: В-во с/г літератури, 1950. – 930 с.
5. Доброчасва Д.Н., Котов М.И., Прокудин Ю.Н. и др. Определитель высших растений Украины. – К.: Наукова думка, 1987. – 548 с.
6. Мойсієнко І.І. Флористичні знахідки в адвентивній флорі Херсона // Укр.ботан.журн. – 1997 – Т.54. – № 4. – С.369 –371.
7. Мосякін С.Л. Нові відомості про поширення адвентивних видів родини Роасеае в м. Києві // Укр.ботан.журн. – 1990. – Т.48. – № 3. – С.45 – 48.
8. Нечитайло В.А. Систематика вищих рослин. – К.: Фітосоціоцентр,1997. –272 с.
9. Протопопова В.В. Адвентивні рослини лісостепу і степу України. – К.: Наукова думка, 1973. – 192 с.
10. Протопопова В.В. Натуралізація адвентивних рослин України // Укр.ботан.журн. – 1988. – Т.45 – № 4. – С.10 – 15.
11. Протопопова В.В. Синантропная флора Украины и пути ее развития. – К.: Наукова думка, 1991. – 204 с.

Поступила в редакцію 07.04.2003 г.